

Bæredygtighed

Dansk

Navn: _____

Klasse: _____

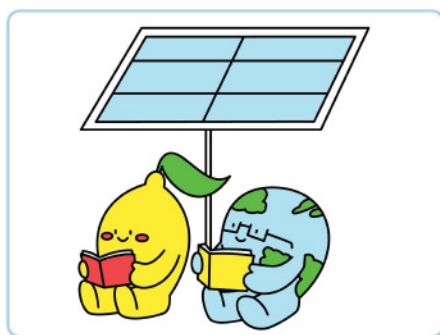
Indholdsfortegnelse

Nutids-r _____	2 - 4
Biodiversitet _____	5
Tegneopgave _____	6
Sammensatte ord _____	7
Læs og forstå - affald _____	8 - 9
Find ord _____	10
Bydeform _____	11
Lav en kampagne _____	12 - 14

Introduktion

Kender du ordet **bæredygtighed**? At leve bæredygtigt handler om at passe på Jorden og tage valg, der er gode for klimaet. Hvis vi ikke passer på Jorden, kan det føre til voldsomt vejr med store regnskyl, storm og tørke. Næsten alt, hvad vi gør, sætter et aftryk på klimaet. Derfor er det vigtigt at skabe gode klimavenlige vaner.

I dette hæfte skal du løse forskellige opgaver, mens du lærer om, hvordan man kan leve mere bæredygtigt.

Nutids-r

Hedder det "han **hører** ikke efter" eller "han **høre** ikke efter"? Det kan man faktisk ikke høre! Mange udsagnsord ender på **-re**. Det kan være svært at huske, hvornår man skal sætte endelsen **-r** på, og de to former lyder helt ens.

For at finde ud af, om der skal **-r** på et udsagnsord, der ender på **-re**, kan du bytte det ud med et ord som "prøve", hvor man godt kan høre forskel.

Eksempel: "Min mormor **køre/kører** i elbil."

"Min mormor **prøve** i elbil."

"Min mormor **prøver** i elbil."

Man kan ikke sige "Min mormor **prøve**", men man kan godt sige "Min mormor **prøver**" - derfor er det rigtige svar:

"Min mormor **kører** i elbil."

På næste side skal du øve dig i at sætte nutids-r.

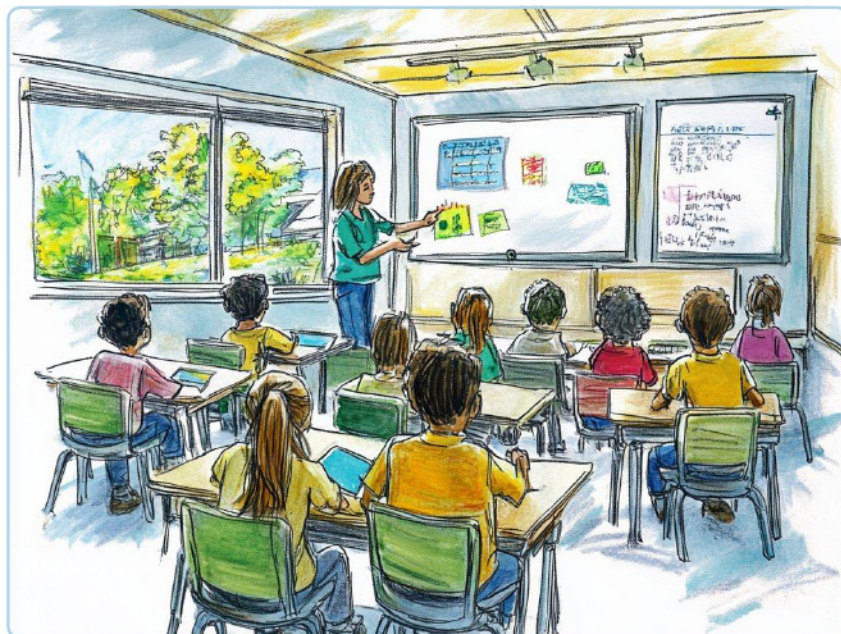

Er der brugt nutids- r de rigtige steder? Sæt streg over de forkerte ord, og skriv det rigtige ovenover. Se på ordene markeret med fed.

Denne uge er temauge på Liv og Maliks skole. De skal **lærer** en masse om bæredygtighed. Den første time handler om FN's 17 verdensmål, som blev vedtaget i 2015. Verdensmålene handler om flere ting, men især, at alle skal have lige muligheder. Fx skal alle i verden have adgang til mad og rent vand og have lige muligheder for at komme på sygehuset, hvis de bliver syge. De handler også om, at vi skal **respektere** jorden og passe på både dyr, planter og mennesker.

I natur/teknologi **høre** Liv og Malik om drivhuseffekten. De **lære**, at det kan **medføre** store problemer, hvis der ikke bliver gjort noget ved vores udledning af CO₂. Hvis vi bliver ved med at udlede mere CO₂, vil temperaturen på Jorden også stige. Det kan bl.a. **resulterer** i flere naturkatastrofer.

I samfundsfag **diskutere** de, hvilke tiltag politikerne skal **indføre** for at vende udviklingen. De skal også **reflekterer** over, hvad de selv kan gøre i deres hverdag for at passe på miljøet.

Er der brugt nutids- r de rigtige steder? Sæt streg over de forkerte ord, og skriv det rigtige ovenover. Se på ordene markeret med fed.

Som en del af temaugen skal eleverne vælge noget, de kan gøre i deres fritid, som er godt for miljøet. Issa og Sune har tænkt sig at **sortere** affald. Petrine vil vise sin familie, hvordan man kan **sparer** på el og vand. Frødis og Sofia **fokusere** på at mindske madspild.

Liv og Malik vælger at samle skrald og pant. Efter skole **vandre** de ud i naturen og samler alt det skrald og pant, de kan få øje på. Nogle gange er de nødt til at **klatre** ind i et krat for at få fat i det hele. En af gangene kommer der en lille revne i Livs trøje, men hun **ofre** gerne en trøje for at gøre noget godt for miljøet.

Da de kommer hjem, **sorterer** de det hele. De **placere** skraldet i én pose og panten i en anden. Bagefter **sortere** de også alt skraldet i forskellige poser. En til plastik, en til glas, en til resten. Da de har smidt skraldet ud, går de op og panter. På bare én dag har de tjent 100 kr.

I løbet af temaugen lærer Liv og Malik også om biodiversitet, og hvorfor det er vigtigt for naturen. Læs om biodiversitet i teksten herunder.

Kender du ordet **biodiversitet**? Biodiversitet handler om en natur med mange forskellige arter. Det kan være mange forskellige slags blomster, svampe eller insekter. Biodiversitet er vigtig for en sund natur, hvor dyr og insekter har et sted at bo. Alt i naturen hænger sammen, og det er derfor meget vigtigt med en sund natur. Det betyder bl.a. noget for luften, vandet og jorden, som vi ikke kan undvære.

Hvad kan vi gøre for at forbedre biodiversiteten?

Måske har du hørt om insekthoteller? Det er små huse til insekter. Man kan købe dem mange steder. Men man kan faktisk nemt lave sine egne insekthoteller i haven.

Bunker af grene og sten: Hvis dine forældre lige har klippet hækken eller skåret nogle grene af et træ, kan du samle grenene og lægge dem i små bunker. Man kan også lave små bunker af sten, hvor insekterne kan bo.

Lad træer ligge: Man kan lade døde træer ligge. Det er godt for bl.a. orme og svampe. Når der kommer flere orme, kan fuglene også få noget at spise. Mange fugle spiser nemlig orme.

Lav et vandbad: Også dyr og insekter har brug for vand, og derfor kan man lave et lille vandhul i haven. Man kan fx fylde en lav balje med vand. Vandet skal ikke være for dybt, for så kan insekterne drukne. Hvis vandet er lidt dybt, kan man også putte nogle sten i vandet, som stikker op over vandoverfladen. Så har dyr og insekter et sted at sidde, hvis de vil drikke af vandet.

Lad naturen vokse vildt: Det er også vigtigt at have mange blomster i naturen. Blomster er gode for bier og sommerfugle. De spiser nemlig nektar, som kommer fra blomster. Du kan plante en masse vilde blomster i haven. Eller du kan bede dine forældre om at lade haven vokse vildt - måske i et hjørne, hvor I alligevel ikke bruger haven. På den måde kommer der flere blomster og planter, som øger biodiversiteten.

Tegn de 4 forslag til at øge biodiversiteten, som du kan læse om i teksten på forrige side.

Sammensatte ord

Et sammensat ord er et ord, der er sat sammen af to eller flere ord. Fx er **plastikflaske** sat sammen af ordene **plastik** og **flaske**. Man kan blive i tvivl om, om noget skal skrives i ét eller flere ord. Huskereglen er, at du kan høre forskel, når du læser ordet højt.

Hvis du kun lægger tryk **ét** sted, skal ordet skrives i **ét** ord, men hvis du lægger tryk **to** steder, skal det skrives i **to** ord. Her er et eksempel:

Det hedder: "**H**uskereglen er vigtig" (kun tryk på **hus** = et ord)

Men: "Kan du **hus**ke **reg**len?" (tryk på **hus** og **reg** = to ord).

Det kan altså være en god idé at læse ordet højt og lytte efter, hvor mange steder der er tryk.

Vælg, om ordene skal skrives i ét eller to ord. Sæt streg under det rigtige svar.

I løbet af temaugen har Liv og Malik lært om flere måder, vi kan være bæredygtige på. Vi kan bl.a. få strøm fra (vindmøller / vind møller) og (solceller / sol celler). Det kaldes for (grønenergi / grøn energi). Vi kan køre i (elbiler / el biler), der ikke udleder lige så meget CO₂ som fx (benzinbiler / benzin biler). Men det er endnu bedre at tage cyklen. Hvis vi har langt til arbejde, kan vi bruge (offentligtransport / offentlig transport). Én bus med 20 personer udleder mindre CO₂ end 20 biler med én person i hver.

Det er også vigtigt at blive bedre til at bruge vores ting i lang tid i stedet for hele tiden at købe nyt. Fx kan man købe (bambussugerør / bambus sugerør), som kan bruges mange gange, i stedet for (plastiksugerør / plastik sugerør). Det er også en god idé at gå i (genbrugsbutikker / genbrugs butikker), hvis man mangler ting som fx møbler eller tøj. Her kan man finde masser af flotte ting, som ikke fejler noget som helst, men som andre bare er blevet trætte af at bruge. Der findes også mange apps og sider på nettet, hvor man kan finde (brugteting / brugte ting).

Det er et stort problem, at der bliver smidt så meget mad ud, som ikke fejler noget. Hvis man vil leve mere bæredygtigt, kan man derfor fokusere på ikke at smide så meget mad ud. Mange butikker og restauranter sælger mad og varer til nedsat pris, som ellers ville være blevet smidt ud. Det er en fordel for alle. Du får (billigmad / billig mad), samtidig med at du hjælper restauranterne med at mindske (madspild / mad spild).

Læs teksten og besvar spørgsmålene på side 9-10.

Affald - hvad kan genbruges?

Hver dag smider vi utrolig meget affald ud. Danmark er faktisk et af de lande i verden, der smider mest affald ud.

Der er meget mere affald end det, vi kan se. Når vi fx køber en ny trøje, har den virksomhed, der har produceret trøjen, smidt rester ud under produktionen. Papkassen, den kom i, er også blevet smidt ud som affald. Sådan er det med alle de ting, vi køber. Når du køber en ny mobiltelefon, er der produceret cirka 75 kg affald for at lave den.

Forbrændingen

Når vi smider madaffald og andet affald i skraldespanden, kommer skraldeemanden og henter det. Restaffald bliver kørt til et forbrændingsanlæg, hvor det bliver brændt af. Varmen bliver brugt til at lave strøm og varme til husene. Nogle mennesker smider også farligt affald i den almindelige skraldespand. Når det farlige affald bliver brændt af, kommer der giftig røg. Derfor bruger forbrændingsanlæggene mange penge på at rense røgen. Hvis vi alle sammen kun smed almindeligt affald ud, så skulle forbrændingsanlæggene ikke bruge så mange penge på at rense røgen.

Affald fra fx skraldespanden til plastik og kartoner bliver først sorteret, hvorefter det bliver sendt til et behandlingsanlæg. Her bliver materialerne genbrugt.

Papir kan genbruges 7-10 gange. I stedet for at smide papir i skraldespanden til rest er det vigtigt at smide det i skraldespanden til pap og papir. Så kan nemlig det blive genbrugt til nyt papir, pap eller emballage.

Genbrugspladsen

Nogle ting må man ikke smide i den almindelige skraldespand. Hvis fx din cykel skal smides ud, skal den køres på genbrugspladsen. Genbrugspladsen er et sted, hvor man samler mange forskellige typer affald, der kan genbruges, eller som ikke må smides i den almindelige skraldespand. Man kan genbruge papir, metal, plastik, glas, tøj og meget andet. Når man afleverer sit affald på genbrugspladsen, kommer man det i forskellige containere, alt efter hvilket materiale det er lavet af. Når containeren er fuld, bliver den hentet, og så kan materialet genbruges.

Plastik kan smeltes om og bruges til nye ting. Hvis du afleverer din cykel på genbrugspladsen, kan den genbruges til 333 leverpostejsbakker.

I Danmark har vi nu alle adgang til skraldespande til rest, mad, papir, pap, plastik, glas og metal. På den måde behøver man ikke tage på genbrugspladsen lige så ofte. Det gør det meget nemmere for os alle at sortere affald.

Teksten fortsætter på næste side ...

I Danmark har man også indført et pantsystem på flasker, så de materialer, der bliver brugt til flasker, kan bruges igen. Systemet er en succes, da det gør, at folk ikke smider flaskerne i naturen, men i stedet afleverer dem i butikkerne.

Farligt affald

Noget affald kan være farligt at smide væk, fx kemikalier eller batterier. Det er særlig vigtigt at få disse ting smidt ud det rigtige sted – nemlig på genbrugspladsen!

Sæt X ved det rigtige svar. Du kan finde alle svarene i teksten.

1. Hvad er en genbrugsplads?

- ☐ Et sted, hvor man kan komme og hente de ting, andre har smidt ud.
- ☐ Et sted, hvor man fremstiller nye ting af affald.
- ☐ Et sted, hvor man samler affald, der kan genbruges, eller affald, der ikke må komme i skraldespanden.

3. Hvorfor er der pant på flasker og dåser?

- ☐ Så kan de genbruges.
- ☐ Forretningen tjener mange penge på det.
- ☐ For at kunne se, at de skal sendes til forbrænding.

5. Hvad sker der, hvis du smider batterier i skraldespanden?

- ☐ De bliver sorteret fra.
- ☐ De bliver sendt til forbrændingen og brændt af sammen med alt andet affald.
- ☐ De bliver sendt retur til dem, der har smidt dem i skraldespanden.

2. Hvad sker der med det, du smider i skraldespanden til rest?

- ☐ Det kommer på genbrugspladsen.
- ☐ Det kommer på et forbrændingsanlæg.
- ☐ Det bliver smidt i havet.

4. Kan metal genbruges?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

6. Hvor mange gange kan papir genbruges?

- ☐ 1-3 gange
- ☐ 7-10 gange
- ☐ 15-18 gange

Sæt X ved det rigtige svar. Du kan finde alle svarene i teksten på side 8-9.

7. Hvad bliver varmen fra forbrændingen brugt til?

- ☐ Ingenting.
- ☐ Det varmer svømmehallerne op.
- ☐ Til el og varme i husene.

8. Hvor skal batterier afleveres?

- ☐ Særlige containere for batterier på genbrugspladsen.
- ☐ De kan smides i skraldespanden.
- ☐ De kan ikke smides ud.

Find ord

Nu skal du finde 6 ord om bæredygtighed, som er gemt i skemaet.

Alle ord er du allerede stødt på i hæftet. Sæt en ring om ordene. Alle ordene står vandret.

G	E	N	B	R	U	G	G	H	I	R
U	E	R	C	A	M	E	I	N	G	O
M	G	V	I	N	D	M	Ø	L	L	E
F	R	O	K	Ø	M	D	S	U	H	I
B	T	G	O	S	V	E	R	T	E	R
S	O	L	C	E	L	L	E	G	Y	A
T	B	U	E	L	B	I	L	F	O	M
B	L	O	M	S	T	E	R	M	Y	G
P	A	N	T	S	B	K	J	D	O	Å

11

Du skal nu tænke over minimum 8 gode tips til at leve mere bæredygtigt, som man kunne skrive på en plakat til en kampagne.

Skriv dine tips i bydeform på linjerne herunder.

Du kan bruge ordene fra forrige side eller selv finde på andre ord, men du skal bruge bydeform, fx

1. Skrud ned for dit forbrug!
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____
13. _____

Når du skal udvælge tips til din kampagne, skal du tænke over, om dine tips er konkrete og nemme at følge. Fx er 'Skrue ned for dit forbrug' ikke specielt konkret, men det kan være en god overskrift, hvis der samtidig står nogle tips til, hvordan man kan gøre det. Fx:

Skrue ned for dit forbrug

Sluk vandet

- i badet, når du sæber håret ind
- når du vasker hænder og sæber hænderne ind

Du kan også

- gemme vandet i en beholder, når du venter på, at det bliver varmt - brug vandet til at skylle service af eller vande planter

Sluk stikkontakten

- når du ikke bruger den - også selvom apparatet er slukket

Hvad gør det for kampagnen, at tippene er skrevet i bydeform? Har det en anden effekt, end hvis man fx skrev "Prøv at skru ned for dit forbrug" eller "Du skal skru ned for dit forbrug"?

Udvælg nogle af dine tips fra side 12, som skal være med på plakaten til din kampagne. Gør plakaten spændende ved fx at lave tegninger på, printe billeder ud og klistre dem på – eller find selv på ideer! Lav plakaten på denne side.